

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.7.2024.331859>

СТЕЦЬКИЙ І. І.

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Аспірант творчої аспірантури кафедри оперно-симфонічного диригування. Науковий консультант — В. Б. Жаркова, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри історії світової музики (Київ, Україна).

Stetskyi, Ivan. Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music. Creative Postgraduate Student at the Department of Opera and Symphony Conducting. Scientific Advisor — Valeriya Zharkova, Doctor of Art Studies, Professor at the Department of History of the World Music (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2616-0164>

© Стецький І. І., 2024.

stetskivan@gmail.com

ПОСТАТЬ ВОЛОДИМИРА КОЖУХАРЯ ЯК ПРИКЛАД ДИРИГЕНТА-ОСОБИСТОСТІ

THE FIGURE OF VOLODYMYR KOZHUKHAR AS AN EXAMPLE OF A CONDUCTOR OF PERSONALITY

Питання особистості хвилювало людину з давніх-давен. У Стародавній Греції термін «особистість» означав маски, які актори одягали під час театральної вистави. Так відрізняли комічну роль від трагічної в театральному дійстві. Проте з часом поняття «особистості» еволюціонувало. У сучасному світі цей термін частіше вживають, характеризуючи внутрішній світ, ніж зовнішні обставинах. Таким собі внутрішнім «я», що детермінує характер взаємодії людини зі світом. В «Енциклопедії сучасної України» особистість визначається як індивід, член суспільства, сформований під впливом соціалізації, здатний до регулювання життя, виконання соціальних ролей, розроблення власної стратегії актуалізації

цілей у життєвій перспективі [Отрешко, 2022]. З іншого боку, особистість — це сукупність якостей, які формують її. Диригент як особистість — вільна людина з чіткими життєвими, морально-поведінковими принципами, у якої на все є своя думка. Наприклад, особисте творче бачення виконання твору, інтерпретація, яка опрацьована й аргументована, що являє собою прояв індивідуального стилю диригента. Особистість ніколи не діє бездумно, не підпадає під вплив чужої думки, але здатна працювати в колективі. Завжди вчиняє по совісті. Особистість поєднує в собі всі потрібні для диригентської професії якості. Якщо систематизувати роботи вчених [Gjermunds, Brechan, Johnsen, Watten, 2020; Carnicer, 2015], можна дійти висновку, що саме диригенту-особистості притаманні такі «внутрішні» якості: лідерство, стресостійкість, мужність, гідність, доброзичливість і легкість, мудрість, професіоналізм та відповідальність. Усі якості мають поєднуватись у характері диригента-особистості. Їх не можна розглядати окремо, адже без однієї не буде іншої, тобто кожна якість доповнює іншу, утворюючи синтез внутрішніх якостей особистості.

Яскравий приклад диригента-особистості — Володимир Маркович Кожухар, народний артист України, професор, відомий український диригент. Він був головним диригентом Державного оркестру СРСР, Музичного театру Немировича-Данченка в Москві, Національної опери України імені Т. Г. Шевченка в Києві. В одному з інтерв'ю В. Кожухаря запитали, з чого починається диригент? Маєстро відповів: «Насамперед з особистості. Музичний талант, слух, музична пам'ять, загальна культура, доброта, розум... Крім того, диригент повинен думати швидше, ніж сто душ оркестру. Бажано ще володіти вмінням працювати з людьми. Усі ці якості приводять до того, щоб максимально ясно, чітко вміти бачити, розуміти й відчувати авторський задум у симфонічних полотнах ... У світі є багато прекрасних музикантів, але не кожен з них може стати диригентом. Адже диригент — це ще й потужна воля і твердий характер» [цит. за: Конькова, 2010, с. 72–73].

Стресостійкість. Що приваблює у творчому процесі В. Кожухаря? Абсолютна відсутність будь-якої нервовості, якою досить часто супроводжуються репетиції. В. Кожухар висловлює свої зауваження спокійно, ясно і влучно. Якщо виникало невелике напруження на репетиції через складність музичного матеріалу або з інших причин, маестро міг легко «розрядити» обстановку якоюсь історією або жартом, що одразу знімало напруження, і репетиція тривала далі. «Володимир Кожухар за пультом бездоганний. Нічого зайвого. Точні, вишукані рухи. Напруження і воля, динаміка й темперамент, концентрація емоцій та розуму. І максимально ясний, не обтяжений нічим зайвим, безпосередній контакт з оркестром» [цит. за: Конькова, 2010, с. 23].

Мужність. Диригент, як зазначав Володимир Маркович, має бути дуже вольовим. Воля — це якість сильних людей, таким був В. Кожухар. Адже його цікавив творчий процес, музиканти-виконавці в цьому процесі та якість виконання, тому в маестро не було страху, адже акцент був не на тому, «як він добре продиригує», а на тому, як якісно всі виконають свої партії і потужно прозвучить твір. Також маестро розказував, що в молоді роки він був доволі скромний і сором'язливий, але, як зазначав сам Кожухар, життя зробило його сміливішим.

Доброзичливість і легкість. У Володимира Марковича, за його словами, ніколи не було ворогів. Професія диригента часто побудована на зауваженнях і оркестрантам, і співакам, тому дуже важливо мати відповідне ставлення до людей [Кожухар, 2004]. Маестро відчував людей і атмосферу в колективі, тому намагався створити саме робочу творчу атмосферу насамперед тим, що завжди був у доброму гуморі, а водночас — серйозно ставився до роботи.

Мудрість. Для українського маестро конфліктна ситуація ніколи не була перепоною для роботи. Навпаки, він вміло й делікатно «гасив пожежу». Водночас міг вчасно відзначити і досягнення виконавців чи оркестрантів, утримуючи

баланс у колективі. Маєстро завжди під час репетиційного процесу наводив цікаві образні приклади, які давали змогу зрозуміти й розкрити для музикантів внутрішній зміст твору. В. Кожухар зазначав, що не можна навчити диригувати, а навчитись диригувати можна. Митець так підтверджує ці слова: «Коли людина від природи здатна аналізувати, то єдиний учитель її — це життя» [Діалоги з Романом Колядою].

Професіоналізм. В. Кожухар не міг терпіти «халтури» (непрофесіоналізму). Навіть, якщо йому не подобалися деякі з музичних творів, які доводилось диригувати, він ні на мить не сумнівався у професійності композитора, який написав цей твір, адже виконував свою роботу. Маєстро також говорив про вміння відчувати колектив, точно оцінювати його рівень. Відповідно, мати індивідуальний підхід до кожного митця, швидко реагувати на будь-яку фальш. Як зазначав маєстро, про нього не могли нічого сказати «за кулісами», адже він мав велику повагу завдяки своєму професіоналізму.

Відповідальність. В. Кожухар зазначав, що професія диригента побудована на «зауваженнях та виправленнях», тобто на відточуванні музичного матеріалу під час репетиційного періоду для якісного виконання музичного твору під час виступу. Якщо б диригент не виказував своїх зауважень виконавцям, то все звучало б дуже «плачевно» і ніхто із глядачів не прийшов би на наступний концерт колективу, диригент якого «замовчував свої побажання». Маєстро Кожухар мав відчуття високої відповідальності, тому не міг виконувати свою роботу неякісно. Він також зазначав, що диригент відповідальний за всю музичну складову в оперному театрі, головну в нашій сфері мистецтва.

Лідерство. Не диктат, а лідерство. За словами маєстро: «Не можна плутати диктат і волю — це різні речі. Неприпустимо, щоб диригент плентався за виконавцями, він має вести їх, бути їхнім командиром. Диригент такий самий учасник вистави, як і всі інші. Ти вершник, це твій кінь і ти впадеш, якщо його неправильно вестимеш» [Діалоги з Романом Колядою]. В. Кожухар часто зазначав, що виконавці — люди

вразливі. Тому маестро завжди знаходив слова і підхід до кожного, мав довіру й повагу серед музикантів. Кожухар завжди був дуже вимогливим до себе, що давало йому змогу бути таким же вимогливим до інших, з ким співпрацював. Цікаво, що маестро працював з тими музикантами, які «зараз тут», тобто з музикантами, різними за технічним рівнем можливостей, допомагав їм розкривати свій творчий потенціал в робочому процесі, а не шукав кращих. Отже, маестро надавав можливість митцям розкривати свій талант і виховував їх.

Гідність. «Я не можу брехати й обманювати, не можу бути підлим. У мене таких “гідностей” немає, мабуть, тому, що я не вмію заздрити. І я щасливий, що нікому не заздрю: у мене все виходить так, як я вважаю за потрібне. Тому, мабуть, у мене “орган заздрості” не працює, геть повністю його немає» [Конькова, 2010, с. 50–51]. Якщо немає негативних якостей — то немає і зайвих перешкод на творчому і життєвому шляху. Мабуть, кожна людина здогадується, що має різні прояви певних якостей, та завдяки самоаналізу може зрозуміти, що допомагає, а що заважає професійному розвитку. Наприклад, акцентуємо таку особливу рису, як точність і чіткість у роботі з оркестром. Це притаманно стилю роботи В. Кожухаря. Чіткість, точність, лаконічність надавали йому змогу під час репетицій з оркестром не витрачати багато часу, а навпаки — підготувати складну програму за кілька репетицій.

Список використаної літератури

1. Діалоги з Романом Колядою : телепередача. 2010. URL: <https://youtu.be/ofW1bq6Xgy0?si=qObGi2> (дата звернення: 28.10.2023).
2. Кожухар В. М. Національна опера України — це візитна картка держави [Про прем'єру поновл. опери Д. Шостаковича «Катерина Ізмайлова» в Нац. опері України: Бесіда з диригентом В. М. Кожухарем / записала Л. Д. Клевцова]. *Робітничка газета*. 2004. 26 березня, № 46. С. 6.
3. Конькова Г. В. Владимир Кожухарь. Магия таланта. Киев : Такі справи, 2010. 167 с. (Серія «Діалоги с мастерами»).

4. Маєстро Володимир Кожухар : телепередача (Укркінохроніка, 2005). URL: <https://youtu.be/MXtaNkDfA3I?si=foVBovmkFWXYqraL> (дата звернення: 28.10.2023).

5. Отрешко Н. Б. Особистість. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НТШ ; Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України. Київ, 2022. URL: <https://esu.com.ua/article-74521> (дата звернення: 28.10.2023).

6. Carnicer J. G., Garrido D. C., Requena S. O. Music and Leadership: the Role of the Conductor. *International Journal of Music and Performing Arts*. 2015. № 3. № 1. P. 84–88.

7. Gjermunds N., Brechan I., Johnsen S. Å. K., Watten R. G. Personality traits in musicians. *Current Issues in Personality Psychology*. 2020. № 8. № 2. P. 100–107.